

فهرست مطالب

صفحه

۱۱	۱- توضیحات، افزوده‌ها و جمع‌بندیهای مصحح
۱۳	مقدمه
۱۳	زمان آمارگیری
۱۴	مؤلف کتاب
۱۵	نگاهی به سابقه آمارگیری در ایران
۱۶	تاریخچه جمعیت شهر مشهد
۱۷	مشخصات کتاب و روش کار آمارگیرنده
۱۸	جدول شماره ۱: کلیات جمعیت، مشاغل و امکانات شهر مشهد بر اساس آمار متن کتاب
۱۹	جدول شماره ۲: مقایسه جمع‌بندیهای مؤلف با جمع‌های برآمده از متن کتاب
۱۹	جدول شماره ۳: مقایسه اعداد مربوط به جمعیت شهر
۲۰	جدول شماره ۴: ناقصین شهر به تفکیک محلات
۲۰	جدول شماره ۵: ناقصین به تفکیک انواع بیماری
۲۰	جدول شماره ۶: تعداد و کیفیت قشون و ...
۲۱	۲- خدمه و نوکران دولت، آستان قدس و پیشه‌وران شهر
۲۳	کارکنان، نوکران و وظیفه‌بگیران دولت
۲۵	کارکنان و خدمه آستان قدس و مسجد جامع
۲۹	مشاغل پیشه‌وران به تفکیک محلات
۴۰	مشاغل مردم به ترتیب فراوانی شغلها
۴۱	۳- نگاهی دیگر به مشاغل و هویت مردم مشهد
۴۳	۱- روحانیون و صاحبان القاب و مشاغل مذهبی و آموزشی
۴۳	۲- مشاغل زیارتی و آیینی
۴۴	۳- مشاغل فرهنگی و هنری
۴۴	۴- مشاغل سرگرم‌کننده، تفریحی و کاذب
۴۵	۵- متصدیان اصناف و اداره شهر
۴۵	۶- مشاغل تخصصی و علمی
۴۶	۷- مشاغل مرتبط با تجارت و مسافرت و حمل‌ونقل
۴۶	۸- مشاغل روستایی شهروندان
۴۸	خانه‌های اجاره‌ای و اجاره‌نشینان شهر

صفحه

۴۹	..... خانه‌های وقفی و منازل متولیان و ...
۵۰	..... پناهندگان و مهاجران افغانی، هروی، مروی، بخارایی، قندهاری
۵۱	..... سبب و زمان مهاجرت این گروهها و اقوام به مشهد
۵۳	..... یهودیها (جدیدها)ی شهر مشهد
۵۴	..... غر شمارها (غریب‌زاده‌ها)ی مشهد
۵۵	۴- تاریخچه، موقعیت و وجه تسمیة محلات ششگانه مشهد
۵۷	..... مقدمه
۵۷	..... محله نوغان
۵۸	..... محله سراب
۵۸	..... محله سرشور
۵۸	..... محله عیدگاه
۵۹	..... محله پایین خیابان
۶۰	..... محله بالاخیابان
۶۰	..... طول بارو و وسعت شهر
۶۱	۵- هویت و ترکیب طبقاتی و قومی مردم محلات ششگانه شهر و افراد متشخص آنها
۶۳	..... محله سراب
۶۷	..... محله سرشور
۷۱	..... محله عیدگاه
۷۵	..... محله پایین خیابان
۷۷	..... محله نوغان
۸۱	..... محله بالاخیابان
۸۵	۶- متن کتاب نفوس ارض اقدس
۸۷	..... مقدمه مؤلف
۸۸	..... جمع‌بندیهای کل کتاب
۸۹	..... شروع محله سراب
۱۲۷	..... محله سرشور
۱۵۹	..... محله عیدگاه
۱۹۹	..... محله پایین خیابان
۲۴۵	..... محله نوغان
۲۸۷	..... محله بالاخیابان
۳۱۳	..... کلیات شهر
۳۱۵	..... منابع

فهرست عکسها و نقشه‌ها*

صفحه

۱۲	۱- نقشه مشهد قدیم (محدوده داخل بارو)
۲۰	۲- چند توپ در میدان گمرک مشهد
۲۲	۳- رکن الدوله (والی وقت خراسان)
۲۲	۴- مؤتمن‌الملک (متولی باشی آستان قدس)
۲۲	۵- مستشار الملک
۲۲	۶- حاج شیخ عبدالرحیم مجتهد
۲۸	۷و۸- دو عکس از صاحب منصبان بلندپایه آستان قدس
۴۲	۹- یک پینه‌دوز دوره‌گرد مشهدی
۴۲	۱۰- خشت مالان و سفالگران مشهدی
۴۲	۱۱- کارگاه یک سفال‌ساز در مشهد
۴۲	۱۲- فروشندگان دوره‌گرد نان و میوه در اطراف مشهد
۴۷	۱۳- گروهی از تجار مشهد
۴۷	۱۴- خانه رئیس گمرک مشهد
۴۷	۱۵- حیاط یک بازرگان غله در مشهد
۵۲	۱۶- نقشه خراسان بزرگ و شهر مشهد
۵۲	۱۷- افغانها در کاروانسرای قوچان
۵۳	۱۸- خانه یک یهودی مشهدی (به نام کیا)
۵۶	۱۹- نقشه موقعیت تقریبی محلات ششگانه مشهد قدیم
۶۰	۲۰- نقشه موقعیت مشهد قدیم در شهر فعلی
۶۲	۲۱- چند عکس از خانه سبزواری‌ها در محله سراب
۶۲	۲۲- یک خانه قدیمی دیگر در محله سراب (خیابان ارگ)
۶۳	۲۳- نقشه موقعیت تقریبی محله سراب در مشهد قدیم
۶۴	۲۴- عمادالملک
۶۴	۲۵- علیمردان خان تیموری (نصرت‌الملک)

صفحه

* - عکسها و نقشه‌ها افزوده مصحح است.

- ۶۴ ..... ۲۶- آقا محمدحسن ناظر
- ۶۷ ..... ۲۷- نقشه موقعیت تقریبی محله سرشور در مشهد قدیم
- ۶۸ ..... ۲۸- یک خانه قدیمی در جوار محله سرشور (خانه توکلی زاده)
- ۶۸ ..... ۲۹- عبدالمجید خادم باشی (ثقه الاسلام)
- ۷۰ ..... ۳۰- باره شهر مشهد و یکی از دروازه‌های اصلی آن
- ۷۰ ..... ۳۱- نمایی دیگر از باروی مشهد
- ۷۱ ..... ۳۲- نقشه موقعیت تقریبی محله عیدگاه در مشهد قدیم
- ۷۲ ..... ۳۳- میرزا بابا مستوفی و میرزا شفیع اعتمادالتولیه
- ۷۴ ..... ۳۴- گورستان محله عیدگاه
- ۷۴ ..... ۳۵- یک خانه قدیمی مشهد
- ۷۵ ..... ۳۶- موقعیت تقریبی محله پایین خیابان در مشهد قدیم
- ۷۶ ..... ۳۷- یک خانه قدیمی در کوچه سیاه‌آب مشهد
- ۷۷ ..... ۳۸- نقشه موقعیت تقریبی محله نوغان در مشهد قدیم
- ۷۸ ..... ۳۹- میرزا عبدالله خادم‌باشی (نایب الزیارة شاه)
- ۷۸ ..... ۴۰- نایب التولیه و پسرهایش
- ۸۰ ..... ۴۱- قسمتی از قبرستان قتلگاه مشهد
- ۸۰ ..... ۴۲- قبرستان قتلگاه با دورنمای حرم مطهر
- ۸۰ ..... ۴۳- چند خانه قدیمی در محله نوغان
- ۸۱ ..... ۴۴- نقشه موقعیت تقریبی محله بالاخیابان در مشهد قدیم
- ۸۲ ..... ۴۵- دو خانه قدیمی در محله بالاخیابان
- ۸۴ ..... ۴۶- رئیس و اجزاء تلگرافخانه مشهد
- ۸۴ ..... ۴۷- شیخ‌الرئیس ابوالحسن میرزا و برادرش معین‌التولیه
- ۸۴ ..... ۴۸- معین‌التولیه (نواب هاشم میرزا)

منابع تعلیقات و توضیحات

- ۱- آستان قدس دیروز و امروز؟، مشهد، آستان قدس، ۱۳۵۶.
- ۲- آمار دارالخلافه تهران، به کوشش سیروس سعدوندیان و منصوره اتحادیه، تهران، نشر تاریخ، ۱۳۶۸.
- ۳- احسن التواریخ، حسن بیک روملو، تصحیح دکتر عبدالحسین نوایی، تهران، بابک، ۱۳۵۷.
- ۴- از خراسان تا بختیاری، هانری رنه دالمانی، ترجمه فرهوشی، تهران، چاپ گیلان / و ترجمه غلامرضا سمیعی، تهران، طاوس، ۱۳۷۸.
- ۵- اسناد تصویری شهرهای ایران دوره قاجار، سازمان میراث فرهنگی کشور، تهران، ۱۳۸۰.
- ۶- ایران و قضیه ایران، لرد کرزن، ترجمه وحید مازندرانی، تهران، علمی - فرهنگی، ۱۳۶۲.
- ۷- تاریخ آستان قدس، علی مؤتمن، مشهد، آستان قدس، ۱۳۵۵.
- ۸- تاریخ ایران، سرجان ملکم، ترجمه میرزا حیرت، افست تهران، دنیای کتاب، ۱۳۶۲.
- ۹- تاریخ بیهقی، ابوالفضل بیهقی، تصحیح دکتر علی اکبر فیاض، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۵۶.
- ۱۰- تاریخ روضه الصفاى ناصری، رضاقلی خان هدایت، تهران، کتابفروشی خیام و مرکزی، ۱۳۴۹.
- ۱۱- تاریخ شهر مشهد، مهدی سیدی، تهران، جامی، ۱۳۷۸.
- ۱۲- تاریخ عالم آرای عباسی، اسکندر بیک ترکمان، به کوشش ایرج افشار، تهران، امیرکبیر، ۱۳۳۵.
- ۱۳- تاریخ عالم آرای نادری، محمدکاظم مروی، تصحیح دکتر محمدمامین ریاحی، تهران، زوار، ۱۳۶۴.
- ۱۴- تاریخ عباسی (یا روزنامه ملاجلال)، ملاجلال منجم، به کوشش سیفالله وحیدنیا، تهران، وحید، ۱۳۶۳.
- ۱۵- تاریخ علمای خراسان، عبدالرحمن مدرس، تصحیح محمدباقر ساعدی، مشهد، طوس، ۱۳۴۱.
- ۱۶- تاریخ قصص الخاقانی، ولی قلی شاملو، تصحیح دکتر سیدحسن سادات ناصری، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۱.
- ۱۷- جغرافیای تاریخی خراسان، حافظ ابرو، تصحیح دکتر ورهرام، تهران، اطلاعات، ۱۳۷۰.
- ۱۸- چهار مقاله، نظامی عروضی، تصحیح دکتر محمد معین، تهران، ابن سینا، ۱۳۴۶.
- ۱۹- خلاصه التواریخ، میر منشی قمی، تصحیح دکتر احسان اشراقی، دانشگاه تهران، ۱۳۵۹.
- ۲۰- روزنامه سفر خراسان، تحریر علی نقی حکیم الممالک، تهران، فرهنگ ایران زمین، ۱۳۵۶.
- ۲۱- زبده التواریخ، حافظ ابرو، تصحیح سیدکمال حاج سید جواد، تهران، نشر نی، ۱۳۷۲.
- ۲۲- زبده التواریخ، میرزا محسن مستوفی، به کوشش بهروز گودرزی، تهران، بنیاد موقوفات افشار، ۱۳۷۵.
- ۲۳- زورآباد جام، مهدی سیدی و دیگران، مشهد، محقق، ۱۳۷۳.

- ۲۴- سفرنامه بارنز، آکس بارنز، ترجمه حسن سلطانی فر، مشهد، آستان قدس، ۱۳۷۳.
- ۲۵- سفرنامه خانیکوف، ترجمه و توضیح دکتر اقدس یغمایی و ابوالقاسم بیگناه، مشهد، آستان قدس، ۱۳۷۵.
- ۲۶- سفرنامه خراسان و سیستان، کلنل بیت، ترجمه قدرت‌الله روشنی و مهرداد رهبری، تهران، یزدان، ۱۳۶۵.
- ۲۷- سفرنامه رکن‌الدوله، به قلم محمدعلی منشی، به کوشش محمد گلبن، تهران، سحر، ۱۳۵۶.
- ۲۸- شجره طیبه، محمدباقر مدرس رضوی، به اهتمام سیدمحمدتقی مدرس رضوی، تهران، چاپخانه حیدری، ۱۳۵۲.
- ۲۹- شرح سفری به ایالت خراسان، کلنل مک گرگر، ترجمه مجید مهدی‌زاده و اسدالله توکلی طبسی، مشهد، آستان قدس، ۱۳۶۶ و ۱۳۶۸.
- ۳۰- شمس الشموس، حاج احتشام کاویانیان، مشهد، ۱۳۵۴.
- ۳۱- صورت موقوفات ارض اقدس، محمد شفیع اعتمادالتولیه، نسخه خطی، متعلق به آستان قدس رضوی.
- ۳۲- فرهنگ ایران زمین، زیر نظر ایرج افشار، تهران، جلد ۲۰.
- ۳۳- مجله ایران نامه، چاپ آمریکا، زمستان ۱۳۷۹ و بهار ۱۳۸۰.
- ۳۴- مجله خراسان پژوهی، مرکز خراسان‌شناسی آستان قدس رضوی، مشهد، سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۱.
- ۳۵- مجله فرهنگ خراسان، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان، مشهد، سالهای ۲-۱۳۸۰.
- ۳۶- مجله وحید، تهران، شماره مسلسل ۲۷، سال سوم، ۱۳۴۴.
- ۳۷- مجمل فصیحی، فصیح خوافی، تصحیح محمود فرخ، مشهد، باستان، ۱۳۴۹.
- ۳۸- مشهد طوس، محمدکاظم امام، تهران، کتابخانه ملک، ۱۳۸۰.
- ۳۹- مطلع الشمس، محمدحسن خان صنیع‌الدوله (اعتماد السلطنه)، به کوشش محمد پیمان، تهران، پیشگام، ۱۳۶۲.
- ۴۰- مطلع السعدین ... عبدالرزاق سمرقندی، تصحیح دکتر عبدالحسین نوایی، تهران، مطالعات و تحقیقات، ۱۳۷۲.
- ۴۱- وقف نامه عبدالکریم ناظر، مورخ ۱۲۹۴ ق، متعلق به اداره کل اوقاف و امور خیریه خراسان.
- ۴۲- وقف‌نامه میرزا علیرضا مستوفی، مورخ ۱۲۹۱ ق، متعلق به اداره کل اوقاف و امور خیریه خراسان.